

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

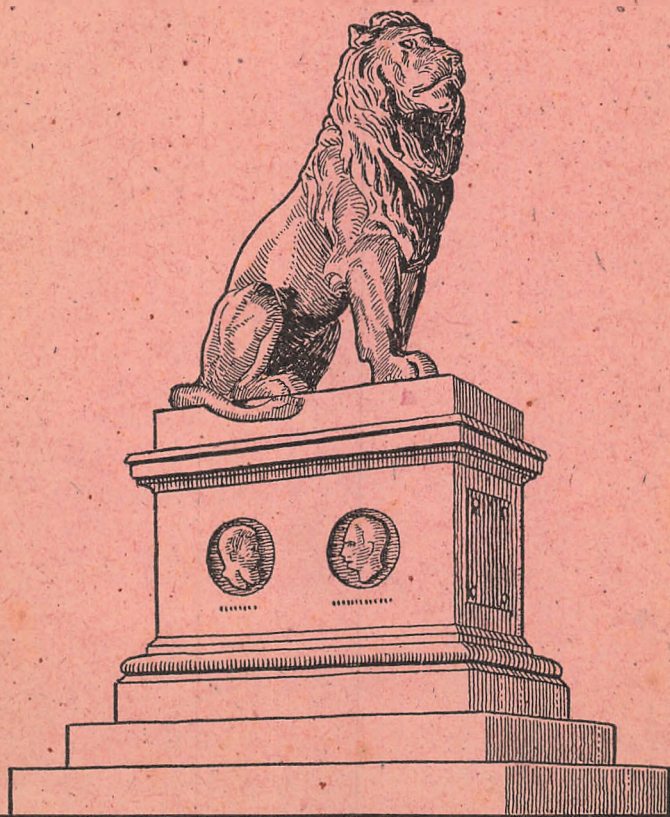
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HEIMDAL'S SKRIFTER 7

O. M. Olesen

SYDSLESVIG

I DAG OG I MORGEN

v3

H. HAGERUP'S FORLAG

SYDSLESVIG I DAG OG I MORGEN

O. M. OLESEN

SYDSLESVIG I DAG OG I MORGEN

Udgivet af Studenterforeningen
HEIMDAL

HAGERUP'S FORLAG

1945

Udgivet med Støtte af „Flensborgsamfundet“

--- Slesvigyllands Nordgrænse 1864
 --- Sydgrænse
 --- Statsgrænse 1864
 --- 1888

I. Indledning.

Efter Tysklands totale Sammenbrud i Maj 1945 staar vi nu igen ved et Vendepunkt i den aarhundredgamle Grænsekamp i Sønderjylland.

Fra kort efter 1920 prægedes Udviklingen i *Nordslesvig* af en stadig fastere Organisation af det tyske Mindretal, som navnlig efter 1933 ikke lagde Skjul paa, at dets endelige Maal var Kongeaa-Grænsen; ved Besættelsen i 1940 viste Mindretallets Ledelse tydeligt sin Illoyalitet mod Danmark, og i de følgende Aar indrettede Størsteparten af Hjemmetyskerne sig paa at være Herrefolk i vort Land, støttet paa den tyske Besættelseshær. Danmarks venlige Behandling af Mindretallet er altsaa blevet lønnet med Utak. — *Syd for Grænsen* ser vi det samme Billede; dansk Hæderlighed gengældes med tysk Brutalitet. Trods det danske Mindretals uforandret korrekte Holdning har de tyske Myndigheder lige siden 1920 arbejdet maaltbevidst paa at svække Danskheden, ofte under Anvendelse af meget haardhændede Metoder. Under Nazismen blev Trykket mod de danske Sydslesvigere stadig voldsommere, og Stillingen blev endnu vanskeligere for dem, da de efter 1939 maatte dele Tysklands haarde Kaar under Krigen uden at kunne faa videre Støtte nordfra.

Men nu blev det tyske Voldsherredømme brudt. Trykket er lettet, saa alt igen kan blive sat paa sin rette Plads. Nord for Grænsen er der fuld Enighed om en kraftig Udrensning af alle illoyale i det tyske Mindretal, først og fremmest alle, som har spillet en ledende Rolle siden 1933. Nordslesvigs Tyskhed vil

fremtidig blive henvist til en beskeden Plads i denne kærne-danske Landsdel, der nu maa siges at være endeligt genfor-enet med Danmark. I Sydslesvig aander Danskheden ogsaa op og sprænger de snævre Lænker, som Tyskerne havde snæret om alt dansk dernede. Sammen med Nordfriserne forbereder vore sydslesvigske Landsmænd sig — i Forstaaelse med alle antinazistiske Kræfter i Befolkningen — paa at føre deres gamle danske Hjemstavn bort fra tysk Tvang over i en Styre-form, hvor Sydslesvig kan naa frem til sandt Demokrati og en Tilstand, hvor dansk Liv omsider igen kan udfolde sig frit paa gammel dansk Grund.

Krigens Afslutning stiller altsaa Danmark over for *nye nationale Problemer baade Nord og Syd for Grænsen*. Rege-ringserklæringerne af Maj og November 1945 viser, at man er klar over dette. Og rundt om i vort Folk er de sønderjydske Spørgsmaal Genstand for livlig Diskussion. Men Drøftelserne af det sydslesvigske Spørgsmaal lider ofte af betydelig Uklar-hed, der sikkert for en stor Del skyldes Mangel paa Kendskab til Forholdene dernede. Formaalet med dette Skrift er at give konkret Besked om, hvordan Landet ligger Syd for Grænsen. Den Afgørelse, som det danske Folk *skal* træffe om Sydslesvigs Fremtid, bør ikke hvile paa tilfældige Stemninger eller forud-fattede Meninger, men paa nøje Afvejelse af alle Forhold, som kommer i Betragtning.

II. Landsdelen og dens ældre Historie.

Sydslesvig er *den sydligste Del af Jylland*, Landet mellem Flensborg Fjord og Ejderen, ca. 5,150 km² med ca. 320,000 Indbyggere. Den største By er Flensborg. Sønderjyllands gamle Hovedby, med ca. 70,000 Beboere, hvoraf et betydeligt dansk Mindretal. De andre Byer er Slesvig (22,000), Husum (11,000), Egernførde, Tønning og Frederiksstad.

Sønderjyllands Historie begynder samtidig med Danmarks. De ældste Kilder viser *sammenhængende dansk Bebyggelse ned til Linién Egernførde—Husum*. Syd derfor laa paa begge Sider af Ejderen et uvejsomt Grænsebælte med Floden som naturligt Skel mod Folkene i Syd. Der fandtes enkelte danske Bebyggelser helt ned mod Ejderen, men da Grænseomraadet blev opdyrket, kom Nybyggerne mest sydfra, hvorfor Egnene Syd for Egernførde og Nord for Rendsborg bærer et vist saksisk Præg. Vestkysten op til Tønder samt Vesterhavsoerne befolkedes af *Nordfrisere*, et særligt Folk, der er nærmest beslægtet med Hollændere og Englændere.

Fra Danmarks Samling til 1864 var *Ejderen Statsgrænse* mod Tyskland, men det skarpe Grænseskel udviskedes efterhaanden ved politiske og krigerske Forviklinger. Efter 300 Aars holstensk „Infiltration” sejrede Christian I tilsyneladende, da han i 1460 paa en Gang blev Hertug af Slesvig og Greve af Holsten. Men dette lagde netop Grunden til en endnu stærkere holstensk Indflydelse Nord for Ejderen. Inden for det danske Monarki blev Sønderjylland og Holsten i de næste 400 Aar styret i et vist Fællesskab, der blev helt tyskpræget som Følge af

Holstens større Omraade og Folketal og paa Grund af, at Størsteparten af Overklassen i Sønderjylland efterhaanden bestod af indvandrede Holstenere og andre Tyskere.

Dette medførte, at Slesvig, som Landsdelen nu kaldtes, udtil blev *mere og mere tyskpræget*. Skønt den stadig var et dansk Len, henregnedes den undertiden ligefrem til „Kongens tyske Lande”. Paa Grund af de ledendes Indstilling blev Kirkesproget efter Reformationen Tysk i store Dele af Sønderjylland, selv om Befolkningen talte Dansk. Dette medførte — hvad der fik større Betydning — at ogsaa Skolesproget efterhaanden blev Tysk i næsten hele Sydslesvig op til den nuværende Grænse. Blandt Almuen især paa Landet var der stærk Uvilje mod det tyske Kirke- og Skolesprog. Derimod gjorde de danske Regeringer ikke noget for at afskaffe denne Unatur; det kan vel delvis forklares ved, at Tyskeriet paa den Tid havde kraftigt fat ogsaa i det øvrige Danmark, ikke mindst ved Hoffet. Baade under Christian VI og Frederik VI var der dog Tilløb til at lade det officielle Sprog følge Befolkningens Modersmaal, men disse Bestræbelser førte ikke til noget Resultat, bl. a. paa Grund af den tyske Administrations Modvilje. Det danske Sprog i Sønderjylland sank ned til et ringeagtet Almuemaal, som ikke kunde bruges i fine Anliggender. Modersmaalet var blevet Askepot.

Det er sært, at det danske Folkesprog under saadanne Kaar kunde hævde sig helt op til vor Tid. Ved Aar 1800 var kun Omraadet op til Sli—Dannevirke gaaet tabt og Flensborg blevet overvejende plattysk-talende. I det 19de Aarhundrede gik det stærkere. I det Tidsrum gik næsten hele Halvøen Angel mellem Sli og Flensborg Fjord tabt, hvorimod der i Mellemslesvig holdt sig en dansk Sprogtunge mellem det tyske i Øst og det frisiske i Vest.

En af *Aarsagerne til Sprogskiftet* i det sidste Aarhundrede er sikkert Indførelsen af et *ordnet Skolevæsen*, idet Forældrene nu blev tilskyndet til at tale Tysk med Børnene, for at de kunde klare sig i den tyske Skole. Men bag Sydslesvigernes bevidste, vilde Overgang til tysk Hjemmesprog laa noget mere. Gen-

nem flere Aarhundreder havde tysk stadig været det fine, store, rige, og *tysk Kultur* var i mange Henseender den danske overlegen. Næsten alle nye Bevægelser, som for deres Tid stod som Fremskridt fra det bestaaende, kom fra Syd, f. Eks. Reformationen, Pietismen o.s.v. Det var derfor ikke unaturligt, at de Frihedsrørelser, som Napoleonstiden fremkaldte i Holsten og det øvrige Tyskland, forplantede sig til en stor Del af Sønderjyllands tyskprægede Overklasse og Storbønder. Det blev til „*Slesvig-Holstenismen*“, en Bevægelse, der for mange kom til at staa som Vejen til Frihed og Fremskridt bort fra Enevælde og Stagnation, men som samtidig var stærkt tyskpræget og arbejdede paa at fjerne Sønderjylland fra Danmark.

Mod denne Politik rejste der sig omkring 1840 i Haderslev Amt *en bevidst dansk Bevægelse*, som bredte sig til hele Nordslesvig og Flensborg; Sydslesvig naaede ikke med, før Udviklingen blev afbrudt af Oprøret i 1848. Det er derfor urigtigt at sige, at „Sønderjylland vaagnede“ i 1840'erne. Nordslesvig vaagnede til Daad, Sydslesvigs Danskhed kom ikke med. Fra 1848 til 1850 beherskedes Sydslesvig af Oprørerne, som arbejdede energisk og slog alle danske Sympatier ned.

Efter 1850 gjorde den danske Regering for første Gang noget for at vende den nationale Udvikling i Sønderjylland. I Nordslesvig, i Flensborg og visse Steder i Sydslesvig gik det godt. Trods Tyskernes Fordel ved den indskrænkede Valgret kunde Danskerne ved det sidste Stændervalg (i 1863) true Stændersamfundets tyske Flertal. Men den danske Indsats øvedes væsentligst af Embedsmænd uden Støtte i et bredere folkeligt Arbejde, og mange Steder — især i Angel — var Resultaterne smaa. Hvordan Ordningen kunde have virket i det lange Løb, er svært at sige; den virkede kun 13 Aar, til vi paany blev overfaldet af Tyskland.

III. 1864—1920.

I 1864 fratog Prøjsen os hele det danske Land Sønderjylland. Ved *Pragfredens* § 5 bestemtes dog, at „de nordlige Distrikter i Slesvig” ved en fri Tilkendegivelse skulde have Lov at afgøre, om de vilde til Danmark eller Prøjsen; men det maatte jo for Sydslesvig betyde *Opgivelse af ethvert Genforeningshaab*. Derfor var det kun i Nordslesvig, at det første tyske Rigsdagsvalg i 1867 — efter 3 Aars tysk Tryk — kunde opfattes som en Generalprøve paa Folkeafstemningen. I Sydslesvig blev der praktisk talt ikke gjort noget dansk Valgarbejde. Alligevel blev der *dansk Flertal i Flensborg og i 10 Landsogne Syd for den nuværende Grænse*; mange andre Steder kom der pæne danske Stemmetal frem. De lader ane, hvad en stærkere Indsats kunde have ført til. *Endnu 1881* var der dansk Flertal i Flensborg og en Del sydslesvigske Landsogne, bl. a. ude i Angel; dengang havde man gjort sig den Umage at stille en kendt Angelbo som dansk Kandidat i Flensborg-Kredsen. Men i den følgende Menneskealder blev Danskheden i Sydslesvig atter forsømt og svækkedes yderligere ved Udvandring; de danske Tal dernede var smaa. Kun i Flensborg blev der gjort en Indsats, navnlig af Redaktør Jessen med „Flensborg Avis”. — Dansk Organisationsliv naaede ikke effektivt Syd for den nuværende Grænse.

Efter Verdenskrigen blussede Sønderjydernes Genforeningshaab op baade i Nord- og Mellemslesvig, og i Sydslesvig rejste de danske Hovedet og fandt Sympati hos mange, der ikke før havde turdet vise deres Sindelag. *Men de ledende i Nordslesvig*

og København troede ikke paa Flensborg og Sydslesvig. De vilde nøjes med Nordslesvig. De gav paa Forhaand Afkald paa hele Sydslesvig uanset Landsdelens Fortid og Befolkningens danske Afstamning og tog ikke Hensyn til, at betydelige Dele af Sydslesvig endnu i den tyske Tid havde haft dansk Flertal. Denne Resignation var til en vis Grad i Pagt med Tiden. Den byggede paa den Forudsætning, at en saadan Beskedenhed vilde medføre Grænsekampens Ophør, saaledes at der fremtidig i Nordslesvig kun vilde blive Tale om tysk kulturelt Arbejde i loyale Former og samtidig Syd for Grænsen i det nye demokratiske Tyskland vilde blive taget skyldigt Hensyn til de dansksindede.

Afstemningen i Nordslesvig gav 75 pCt. for Danmark, hvorimod *Afstemningen den 14. Marts 1920 i Flensborg og Mellemslesvig* gav et sløjt Resultat, kun 20 pCt. Inden Afstemningen havde de danske i Flensborg og Omegn haabet paa nogenlunde Jævnbyrdighed med Tyskerne; men deres Mod blev Gang paa Gang slaaet ned af den afvisende Holdning nordfra. Dertil kom rent praktiske Mangler ved selve Afstemningen: Den tyske Embedsstands Indflydelse forblev praktisk talt usvækket, medens Afstemningen stod paa. Yderliggaaende Tyskere kunde øve en betydelig Terror og Valgtryk overfor de danske, ligesom Afstemningen ikke alle Steder foregik paa betryggende Maade. Det værste var, at Afstemningsreglerne gav Valgret til alle, der var født i Landsdelen. Dette medførte, at over 15,000 tilrejsende sydfra kom til at stemme om Mellemslesvigs Skæbne; i Landdistrikterne var der 10 Gange saa mange tilrejsende sydfra som nordfra, og flere Steder blev der afgivet flere Stemmer af tilrejsende end af den bosiddende Befolkning. Under disse Forhold er det hæderligt, at Danskheden opnaaede hen ved 13,000 Stemmer, heraf ca. 9,000 i Flensborg, hvor 29 pCt. af den bosiddende Befolkning stemte dansk, og at der i flere Valgdistrikter, bl. a. nogle Steder paa den frisiske Ø Før, var dansk Flertal. *Resten af Sydslesvig fik overhovedet ikke Lov til at stemme trods stærke Ønsker dernedefra.*

De danske Sydslesvigere følte sig *svigtet af Danmark.*

IV. Sydslesvigs Danskhed organiseres.

Efter Grænsedragningen i 1920 kunde det se ud, som om alt Haab for en dansk Fremtid i Sydslesvig maatte opgives, og mange danske rejste nordpaa over Grænsen. Dette var en Fortsættelse af Udviklingen efter 1864; man regner med, at henved 2,000 af de unge, som siden 1920 har gaaet i dansk Skole Syd for Grænsen, er rejst til Danmark.

De sejgeste gav dog ikke tabt. De vilde hverken opgive deres danske Fædrearv eller deres sydslesvigske Hjemstavn. De blev boende og fortsatte den ulige Kamp i Tillid til Statsminister Neergaards Løfte fra Genforeningsfesten paa Dybbøl: „I skal ikke blive glemt“.

Efter et Tilbageslag i 1920 saa det ud, som om Danskhedens Haab om at vinde stærk Tilslutning i Sydslesvig skulde blive opfyldt. Tallene for dansk Presse, danske Foreninger, danske Skoler m. m. viste stærk Stigning; i 1923 stod der næsten 10,000 Medlemmer i de danske Foreninger Syd for Grænsen, samtidig med at den danske Presse tilsammen naaede over 15,000 Abonnenter. Tyskerne var dog paa Vagt. De viste efter Grænsedragningen absolut ingen Vilje til at give de danske Sydslesvigere samme frie Stilling, som Tyskerne fik i Nord-slesvig, og nu stoppede de den danske Fremgang. Husundersøgelser, Arrestationer, Fratagelse af Næringsret og først og fremmest langvarige Forbud mod de tyskskrevne danske Blade gjorde god Virkning. Endnu ved Valgene i 1924 opnaaede Danskerne næsten 8,000 Stemmer, og ved Kredsdaysvalget (svarer

til vore Amsraadvalg) i 1925 endog over 1,200 Stemmer i Slesvig Amt, i en Befolkning, blandt hvilken der kun var gjort meget lidt dansk Arbejde. Men *Tyskernes Aktion* virkede; Fremgangen blev til Tilbagegang.

Et særligt Kapitel er *Skolevæsenet*. Medens Tyskerne i Nordslesvig i 1920 straks fik tyske Kommuneskoler, hvor der blot var et vist Antal tyske Børn, og kunde oprette saa mange Privatskoler, de lystede, saa det anderledes ud i Sydslesvig. Danske Skoler tillodes overhovedet kun i Flensborg, hvor Tyskerne endda ved smaalige Undersøgelser af hver enkelt Elevs Forhold sørgede for at unddrage de danske Skoler den største Del af de anmeldte Elever. Den danske Kommuneskole, som oprettedes i Flensborg, blev til Stadighed behandlet yderst ringe for at blive saa lidet tillokkende som muligt. Skønt der i visse Landsogne var anmeldt et stort Antal Børn til dansk Skolegang, blev det først i 1926 tilladt at oprette danske Skoler paa Landet og endda kun i Mellemslesvig. Der oprettedes saa et Antal smaa Privatskoler omkring Flensborg, og da der omsider i 1929 blev tilladt danske Skoler i Resten af Sydslesvig, fortsattes Udviklingen dernede. Tallet af danske Skoler Syd for Grænsen voksede til 10, heraf 1 i Slesvig og 1 i Tønning. Disse Skoler har stadig maattet kæmpe mod Tyskernes Forsøg paa at presse Eleverne bort, og kort før Krigen maatte en af Landskolerne lukke.

Der blev dog omkring 1930 bygget en hel Del op, ogsaa paa mange andre Omraader, navnlig det kirkelige Arbejde, Spejderbevægelsen og Biblioteksarbejdet. En stor Mangel havde alt dette Arbejde. Det dækkede ikke paa langt nær hele Sydslesvig. Flensborg og Omegn, Hedelandet lige Syd for Grænsen, Slesvig og Tønning havde faste danske Organisationer; men Resten af Landet laa nogenlunde uopdyrket. Det er en Kendsgerning, at der spredt ude i Angel, Frisland, Ejdersted og andre Steder boede en hel Del *dansksindede, som var uden Forbindelse med Mindretallet*. Man kunde tilfældigt støde paa dem, naar man tærdedes paa de Kanter, og ved Valgene dukkede der danske Stemmer op paa bestemte Steder. Men iøvrigt mær-

kede Mindretallet intet til dem, og de mærkede navnlig ikke noget til Mindretallet. De fik Lov til at passe sig selv.

Nazismens Magtovertagelse i 1933 ændrede Forholdene i Tyskland totalt. Det nazistiske Parti og Staten blev eet, og alle, der ikke stod i Partiet, blev 2. Klasses Borgere. Dette stod ikke skrevet i de officielle Forordninger; men den Aand, de blev udført i, var ikke til at tage fejl af. Medens de højere Myndigheder tilsyneladende stillede sig imødekommende, lod man lokale Partifolk gaa løs paa alle, der stod uden for Partiet. for ved Løfter og Trusler at lokke dem fra deres Standpunkt. I Grænsekampen var en saadan Politik ikke noget nyt; i den Retning har Kejser Wilhelms Tyskland, Weimar-Republikken og det tredje Rige været omtrent lige gode. Men den nazistiske Stat gav Magthaverne særlig gode Midler til at tvinge anderledes tænkende. Som Støtte hertil brugtes i første Række *økonomiske Argumenter*. For at kunne komme i Lære, for at kunne købe Gaard, for at faa talrige andre Tilladelser, ja ofte for at faa Arbejde, Arbejdsløshedsunderstøttelse eller Understøttelse til børnerige Familier maatte adskillige frasige sig Forbindelse med Mindretallet. Tyskerne er gaaet saa vidt, at de har afskediget danske Arbejdere i Sydslesvig og anvist dem nyt Arbejde i Kiel eller Hamburg for at faa deres Børn væk fra de danske Skoler. Et Forældrepar i Husum, som havde meldt sine 5 Børn ind i den danske Skole i Tønning, blev arresteret sigtet for Bibelforskning m. m.; da de omsider kom ud, var Forældremyndigheden frataget dem, og Børnene sendt sydpaa.

Det var altsaa ikke blot det tillokkende ved Nazismens Sejrs- gang, der medførte *Tilbagegang* for Mindretallet i de Aar. Tallet af Børn i de danske Skoler og Børnehaver toppede i 1936 med ialt 1,200 og begyndte derefter en Nedgang svarende til Tilbagegangen for de danske Foreninger. Til Slut gennemførte Tyskerne ved Folketællingen i 1939 en national Rubricering af alle Indbyggere, idet enhver paa Skemaet skulde angive sin Nationalitet. Resultatet af denne Nationalitetstælling er aldrig blevet offentligt tilgængeligt; det beholdt Myndighederne

for sig selv. Derved fik de Klarhed over hver enkelt Borgers nationale Stilling, og de, som havde ladet sig skræmme til paa Folketællingsskemaet at fornægte deres Danskhed, kunde senere meget vanskeligt slutte sig til Mindretallet igen. Saaledes var Danskheden indkapslet til at gaa en langsom Død i Møde.

Saa kom *den 2. Verdenskrig*, og Mindretallets Kaar skærpedes yderligere. Nu maatte Mændene for anden Gang i 25 Aar ud i Kamp for en Sag som ikke kunde være deres; men de opfyldte deres Pligt for at bevare Retten til at bo i deres Hjemstavn. I de følgende Aar fortsatte Tilbagegangen i de danske Tal undtagen paa eet Punkt — Tallet over de faldne. Hidtil er over 200 af Mindretallets Medlemmer meldt faldet eller savnet, og i Dag, hvor vi andre glæder os over Fred og Frihed, ved vore Landsmænd dernede endnu intet om, hvilken Skæbne der har ramt de ca. 500 Mænd, som endnu er i Krigsfangenskab. Tallenes Tale har altsaa været trist nok; men alligevel var vor Status i Sydslesvig ikke saa ringe ved Krigens Slutning.

V. Stillingen ved Krigens Slutning.

Den organiserede Danskhed i Sydslesvig er ganske vist kun lille, paa intet Tidspunkt fra 1920 til 1945 mere end ca. 5 pCt. af hele Befolkningen og den 1. Maj 1945 næppe 10,000 Mennesker ialt. De danske Stemmetal i 1920 og senere ser heller ikke opmuntrende ud; kun i Flensborg har Danskheden spillet en Rolle i det kommunale Styre. Men Sydslesvigs Danskhed har gennem de lange haabløse Aar efter 1864 og ikke mindst i de haarde Tider siden 1920 vist sin Levedygtighed. Her stod den danske Bevægelse ikke som i Nordslesvig med Størstedelen af Landbefolkningen bag sig. De dansksindede Sydslesvigere er haade i By og paa Land for største Parten Smaafolk. Uden for Flensborg stod de danske ofte ene i deres Kreds eller By. Det danske Organisationsarbejde maatte under de haarde Kaar koncentrerer mest muligt; mange af de fjerntboende maatte derfor i Almindelighed klare sig selv uden den Styrkelse, det er at kunne støtte sig til ligesindede. Den danske Bevægelse i Sydslesvig syntes saa lille og saa beskeden i Forhold til det mægtige Tyskland, at Fremtiden ofte saa ganske haabløs ud. Det er forbløffende, at de dernede aldrig gav op.

Dette kan ikke forklares med, at de var særlig fremragende eller særlig store. De er, som Danskerne er flest, med vore gode Egenskaber og vore Fejl. Men en haard Skæbne har tvunget dem til at blive mere *aarvaagne og udholdende*. Den Kærlighed til Danmark, som vi andre først rigtig følte, da Landet stod paa Spil, den bærer de altid i sig; thi for dem staar Danmark paa Spil hver Dag, de maa altid kæmpe for ikke at glide

bort fra Danmark. Efter 1920 fik de en Hjælp, som de ellers har maattet savne siden 1860'erne. Nu var „Flensborg Avis” ikke længere ene om at repræsentere dansk Kultur dernede. Trods alle tyske Hindringer og Chikanerier er der i disse Egne, som i saa lang Tid var forsømt, udført *et folkeligt dansk Oplysningsarbejde* gennem Skole, Kirke og Bibliotek. Dette Arbejde har været spredt, og det kunde være naaet videre, hvis der baade Nord og Syd for Grænsen var sat kraftigere ind. Men der er en afgørende Forskel paa denne Virksomhed og den store Embedsmands-Indsats efter 1850. Oplysningsarbejdet efter 1920 er udført paa allerbredeste Basis; det er kun taget op, hvor Befolkningen selv har bedt om Oplæring i Dans. Det har medført, at den nye Generation af dansksindede Sydslesvigere i Dag lever med dansk Kultur og friske danske Forbindelser. Medens deres Forældres Danskhed ofte maatte bygge alene paa Tradition og Natur og maaske paa Rester af det gamle danske Folkemaal, kan de unge ogsaa støtte sig paa en dansk Opdragelse.

Ved Siden af denne lille, men fast sammentømrede Flok dansksindede Sydslesvigere rummer Landsdelen imidlertid 300,000, som ikke viste dansk Sindelag. Folk, der ikke kender Forholdene i Sydslesvig, er tilbøjelige til at regne dem alle for Tyskere slet og ret. Hvis dette var rigtigt, hvis Sydslesvigs store Folkeflertal var tysk i Bund og Grund, var der ikke meget at stille op for et dansk Arbejde dernede; men det er ikke rigtigt.

Blandt de 300,000 er der en Del „rigtige” Tyskere, Folk af tysk Rod, som er indvandret fra Syd og har bosat sig Nord for Ejderen. De Folk er Tyskere og kan vel aldrig blive andet. Langt den største Del af Sydslesvigerne er imidlertid af dansk Rod — mod Vest frisisk —, men fortyskede. De hedder Hansen, Petersen, Jessen o.s.v., og deres „Arierattester” viste, hvor mange af dem der har Slægtsforbindelser nordpaa, til Nord-slesvig og Danmark. Selv om det danske Sprog er forsvundet i Størstedelen af Sydslesvig, er der endnu — ogsaa uden for det dansksprogede Omraade — en hel Del Folk, som forstaa-

Dansk; desuden er det plattyske, som er trængt ind sydfra, stærkt præget af det danske Sprog, som endnu for 100 Aar siden taltes i store Dele af Sydslesvig.

Disse Mennesker kan dog i Dag ikke kaldes Danskere. En Del af dem har Forældre eller Bedsteforældre, som stemte dansk, medens de selv efterhaanden affandt sig med den tilsyneladende uforanderlige Kendsgerning, at de var tyske Borgere. Adskilligt flere stammer fra Familier med slesvig-holstensk Tradition. Heller ikke de har i Almindelighed haft nogen Interesse for Prøjsen og Stortyskland. Naar de hidtil har været vendt mod Syd, skyldes det, at den lange Forbindelse med Holsten efterhaanden fik Overtaget over det gamle Stamfællesskab med Danmark. Det blev til *Ideen om et selvstændigt, udeleligt Slesvig-Holsten* med Front mod Danmark. Men den Drøm er *forsvundet*. Selvstændigheden gjorde Prøjsen snart Ende paa; Helheden blev brudt i 1920. Tilbage er kun en Tyskhed, som var det, Sydslesvigerne havde mindst Interesse i.

I den nyere Tid har de fortyskede Sydslesviger taget Del i *den almindelige indrepolitiske Udvikling i Tyskland*, først i Socialdemokratiet og de borgerlige Partier, senere tildels som Kommuniste og — efterhaanden i stort Tal — som Nazister. Medens Byerne, navnlig Flensborg, var bagefter med Nazistemme, var Bønderne de fleste Steder i Sydslesvig ivrige Nazister — paa Grund af Darrés lovende Landbrugsprogram; de nazistiske Ideer om Race, Førerprincip o.s.v. har de derimod aldrig forstaaet meget af. De reagerede paa Nazisternes gyldne Løfter omtrent paa samme Maade som Dele af den danske Bondestand, da L.S. og Bondepartiet lovede Landbruget Guld og grønne Skove. Da Nazistyre virkelig gav nogenlunde faste Priser paa Landbrugsvarer og hindrede Tvangsauktioner, fandt Bønderne sig de fleste Steder nogenlunde roligt i det Tvangssystem, Partiet indførte. Ligesom herhjemme var Landboerne bagefter, da Bybefolkningen begyndte at blive ked af Nazityranniet; Indgrebene og Terroren mærkedes først og kraftigst i Byerne.

Man maa utvivlsomt regne med, at *en Del af Sydslesvigerne*, herunder ogsaa af dem, som er af dansk Afstamning, er blevet saa *tyske i Sind*, at de hverken kan eller vil være andet end Tyskere. Men mange Sydslesvigere uden for Mindretallet *har stadig sympatiseret med den danske Sag*, selv om de hidtil ikke har bekendt det aabent, enten af Frygt for Tyskerne, eller fordi der ikke har været nogen dansk Organisation paa deres Egn. De har ikke nogen videre Tilknytning til dansk Kultur eller Kendskab til Sønderjyllands Historie; men de har en Fornemmelse af, at de uanset deres tyske Opdragelse og ydre Præg har mere tilfælles med Danmark og det danske Folk end med de paa tvungne Landsmænd mod Syd. Saadanne Mennesker kan ikke betegnes som rent danske eller rent tyske. De er ikke helstøble Personer, men „*blakkede*” og kan derfor, uden at det kan bebrejdes dem, ikke altid tage et skarpt nationalt Standpunkt, saadan som det vil være naturligt for os andre.

Før 1920 var Danmark for de fleste Sydslesvigere noget temmelig fjernt. Dette er ændret *efter den nye Grænsedragning*. Der ligger nu ikke længere et tysk styret Nordslesvig mellem Sydslesvig og Danmark; Sydslesvig støder i Dag direkte op til et Sydjylland under dansk Styre. Der er naturligt opstaaet et *større Samkvem med Danmark* end før, bortset fra Krigsaarene. Dette har sammen med det danske Oplysningsarbejde dernede siden 1920 medført, at Sydslesvigerne ogsaa uden for Mindretallets Rækker har faaet *mere Kendskab til Danmark*. Den slesvig-holstenske Uvilje fra det 19. Aarhundrede var før Krigen forsvundet mange Steder og havde givet Plads for en vis Nysgerrighed overfor Landet mod Nord.

Endnu eet har i de seneste Aar øget vore Chancer: *den danske Bevægelse* i Sydslesvig er kommet til at staa som *Repræsentant for Frisind og Demokrati* over for prøjsisk-tysk Tvang og Brutalitet. Danskheden har altid haft sit bedste Tilhold i den jævne Befolkning, medens Tyskerne kunde stole paa Overklassen. Det har paa mange Maader vanskeliggjort det danske Arbejde, ikke blot paa Grund af den gamle Følelse af Underlegenhed over for alt tysk, men ogsaa rent praktisk ved, at de Danske ofte

har staaet svagt over for økonomisk eller administrativ Tvang, og ved at det tit, har været svært ud over det daglige Brød at tilvejebringe det Overskud af Kraft og Penge, som er nødvendigt i en haard Grænsekamp. Tyskerne har skærpet denne Modsætning ved paa alle Maader at trykke de danske ned i økonomisk Afhængighed. I Byerne har en Del større Næringsdrivende stadig holdt til den danske Side, og visse Steder paa Landet er der en god Kerne af dansksindede Bønder; men ellers har den danske Bevægelse i den nyeste Tid hovedsagelig været en *Arbejderbevægelse*.

Mens den tyske Indkapsling af Mindretallet før Krigen kunde faa det til at se ud, som om Danskheden i Sydslesvig gik en langsom og pinefuld Død i Møde, viste der sig under Krigen forskellige Tegn paa, at en Del af vore fortyskede Landsmænd var paa Vej tilbage til de danske Rækker. *Nazisternes Raaber op om Blod og Jord* har faaet en Del Sydslesvigere til at tænke sig om og opdage, at deres Blod og Jord er dansk. Nazisternes Fremfærd har ogsaa faaet nogle til at indse, at de er væsensforskellige fra det Folk, som i Fredstid kan begaa uhyrlige Ting som Jødeforfølgelserne, og som i Krigstid opfører sig grusommere end Tartarerne. Der var længe før Nederlaget i store Befolkningsdele i Sydslesvig en udpræget *Modvilje mod Prøjsersmentaliteten og Had mod Nazismen*. Allerede før Krigen var nogle af de fortyskede Sydslesvigere gennem deres Modvilje mod den yderliggaaende tyske Nationalisme naaet til Erkendelse af deres danske Fortid og Natur, saa at de begyndte at lære sig Dansk og søge Forbindelse med Danskere. Det er kun faa Nord for Grænsen, som havde Øje for denne Udvikling, fordi den ikke gav sig Udslag i Fremgang for de danske Organisationer. Naar Fremgangen ikke kom, skyldes det ganske simpelt, at Magthaverne gjorde enhver Tilgang til de danske Rækker umulig. „Vi maa jo leve”, var Svaret, naar en eller anden blev spurgt, hvorfor han ikke stod i Mindretallet. Efter de 5 Aars Besættelse maa vi heroppe vel have en Anelse om, hvad det vil sige at være et lille Mindretal i et Land, som gen-

nem mere end 12 Aar har været fuldstændig behersket af Nazisme.

Vi ser nu, hvordan adskillige Sydslesvigere gennem *Anti-nazisme og Søgen efter Demokrati finder tilbage* til deres danske Fortid og efterhaanden *til bevidst Danskhed*. Den Udvikling er — med modsat Fortegn — ganske parallel med den, som omkring 1840 førte en Del Sønderjyder gennem Liberalisme og Slesvig-Holstenisme bort fra Danmark over til tysk Sindelag.

VI. Fremgang paany.

Krigsudbrudet i 1939 betød som nævnt et øget Pres paa de danske Sydslesvigere, og de skærpede Forhold tvang dem foreløbig til at koncentrere sig om at begrænse Tilbagegangen mest muligt. Trods alle Sorger vaagnede der dog straks hos dem *et lille Haab* om, at den Elendighed, de nu var styrtet ud i, til Slut maatte føre til Opfyldelsen af deres største Ønske, at komme hjem til Danmark. Det Haab bevarede de ogsaa, da det saa værst ud, og efterhaanden mærkede de, at det deltes af Folk fra alle Befolkningslag og fra alle Egne af Landsdelen. Stadig hyppigere hørtes saadanne *Udtaalelser fra Folk uden for Mindretallet*, fra Arbejdere og Forretningsfolk i Flensborg og Slesvig, blandt Bønder fra Angel, Midtlandet, Frisland, Husum-egnen, Ejdersted og Stapelholm, fra Lærere, Postbude og andre Smaafunktionærer o.s.v. Fra 1942 begyndte „*Flensborg Avis*”s *Holdertal* at stige smaat fra Kvartal til Kvartal, — skønt Avisen paa Grund af Forholdene ikke var meget spændende, — og i 1944 saa man det Særsyn, at en Del Børn flyttedes fra tysk til dansk Skole.

Ved Tysklands Kapitulation blev Sydslesvig for første Gang i 81 Aar *befriet* fra tysk Tryk, — hvad der ikke var Tilfældet i 1920, da den kortvarige allierede Besættelse omkring Afstemningen kun betød en vis Lempelse af det tyske Styre. Landsdelen er for Tiden ikke under tysk, men under engelsk Styre. Efter Udrensningen af de nazistiske Ledere blev der i Flensborg med Tilslutning af de tysk-borgerlige og Socialdemokraterne udpeget en *dansk Overborgmester* og i Slesvig en dansk Vice-

borgmester. Af de andre nye Borgmestre og Landraader (Amtmænd) er de fleste Antinazister og nogle danskvenlige. Udrensningen er dog endnu ikke ført til Bunds; mange Steder sidder der *stadig Nazister paa vigtige Poster*. Endnu uheldigere er det, at Embeder i Sydslesvig i mange Tilfælde besættes med Folk fra Østtyskland, Berlin og andre tyske Egne, som ser det som deres Opgave at modarbejde Frihedsrørelsen i Sydslesvig. Samtidig lægger *Besættelsen og den næsten totale Grænsespærring* de største Hindringer i Vejen for det danske Arbejde og Forbindelsen nordpaa. Hertil kommer, at Forholdene i Sydslesvig som i hele Tyskland er fortvivlede. Erhvervslivet har været hemmet, al Trafik og Postgang standset; Levnedsmiddel- og Boligsituationen synes haabløs, Brændselsmanglen katastrofal. Det hele bliver dobbelt vanskeligt paa Grund af de *Hundredetusinder af Flygtninge*, navnlig fra Østtyskland, som omkring Krigens Afslutning oversvømmede Sydslesvig og nu indretter sig paa at blive der.

Fjernelsen af det tyske Tyranni har banet Vej for en stærk Bevægelse i dansk Retning. *Det danske Arbejde vokser* kraftigt og hæmmes ikke af den Skepsis, man viser fra visse Sider i Kongeriget. De 9 danske *Skoler* i Flensborg og Omegn, Slesvig og Tønning har modtaget mange Hundrede af Nyindmeldelser. Efter Befolkningens Ønske oprettes der nye danske Skoler i Husum og Frederiksstad og mange Steder paa Landet, baade i de delvis dansktalende Strøg i Flensborg og Sydtønder Amter, i Frisland og ude i Angel. Man kan regne med Muligheden for 30 nye Skoler. Det betyder, at Børnetallet i de danske Skoler Syd for Grænsen foreløbig er næsten 6-doblet paa 5 Maaneder. Foruden mange nye Lærere bliver der tillige Brug for flere Præster, da ogsaa det danske *Kirkeliv* er i Fremgang. Den danske Menighed i Sydslesvig har igen for første Gang siden 1864 taget Gottorp Slotskirke i Brug og fylder den hver Gang. Paa Landet er flere Sognekirker blevet **åbnet** for dansk Gudstjeneste. „*Flensborg Avis*”s Holdertal er

mere end tredoblet og stiger stærkere, end det tekniske Apparat kan klare. En Del af Avisens Fremgang maatte i Begyndelsen tilskrives det britiske Forbud mod tyske Aviser, men til Gengæld hæmmes den af den indskrænkede Postgang, Papirmanglen, Censur m. m.; endnu er der heller ikke opnaaet Tilladelse til at genoplive det af Nazisterne forbudte dansksindede, men tysksprogede Blad „Der Schleswiger“, ja end ikke til at genoptage den tidligere Metode med tyskskrevne Sider i „Flensborg Avis“. Rundt om opretter Befolkningen lokale danske *Foreninger* og aabner smaa danske *Kontorer*, hvis Hovedopgave er at sprede Oplysning om Sønderjyllands Historie og om danske Forhold; det lærte den tyske Skole ikke meget om!

Denne Vækst i det danske Kulturarbejde i Sydslesvig og Fremgangen for dansk Sindelag kan kun glæde alle danske. Mere forsigtige maa vi være over for det Faktum, at store Dele af den sydslesvigske Befolkning, som hidtil ud over Afstamningen ikke har haft megen Tilknytning til det danske, ved Indsamling af Underskrifter paa Adresser til den danske Regering og lign. har ytret *Ønske om Tilknytning til Danmark*. Her er det især Borgerskabet og Socialdemokraterne, som fører an. men ogsaa paa Landet møder man flere Steder de samme Bestræbelser. Helt uventet kommer det ikke efter de Tilkendigelser Mand og Mand imellem, som kom frem her og der baade før og under Krigen. Men alligevel kan der ikke bygges noget paa en saa hastig Sindelagsændring, før Chocket fra Tysklands Nederlag er kommet paa Afstand, og man kan se, hvad der ligger bag disse nye Toner.

Udviklingen dernede ser altsaa meget gunstig ud; men deraf maa vi ikke lade os blænde, saa vi overser Kændsgeringerne. Det danske Syd for Grænsen har haft god Fremgang, og der synes at være Grundlag for yderligere Vækst. Men *den bevidste Danskhed er endnu kun et Mindretal* af Sydslesvigerne, og bortset fra Flensborg og enkelte andre Steder endda ei lille Mindretal.

VII. *Forholdene i Danmark i 1918 og nu med Henblik paa Sydslesvig.*

Det danske Folk var ved Krigens Afslutning omtrent lige saa *uforberedt* overfor det sydslesvigske Spørgsmaal som i 1918, og mange forstaar slet ikke Talen om dansk Fremgang Syd for Grænsen. De mener, vi har haft Besvær nok med Nordslesvig, og at det var en Lykke, at vi ikke fik mere i 1920. Efter deres Mening bør vi holde fast ved Afgørelsen fra dengang og ikke paatage os Opgaver Syd for Flensborg Fjord.

Med det Kendskab, vi nu har, til den økonomiske og politiske Udvikling i Sydslesvig, Danmark og Tyskland siden 1920, er de fleste enige om, at det vilde have været vanskeligt for Danmark at magte Sydslesvig eller Størstedelen af det i Tiden 1920—45, selv om vi næppe havde risikeret noget ved at tage Flensborg og de faa dansktalende Sogne i Mellemslesvig med. **Men Grænsen af 1920 betød Resignation** for Danmark og Danskheden; man gav Afkald paa Mellemslesvig for at faa Fred, for at faa Ende paa Grænsekampen. Og den Forudsætning er bristet. Baade Nord og Syd for Grænsen er Kampen fortsat, og *Tyskland* har *ikke* paa noget Tidspunkt givet os Grund til at tro, at det vil *respekttere 1920-Grænsen*. Hvis nogen dansk har troet det, fik han i hvert Fald sin Mening revideret den 9. April 1940. At denne Grænse som den eneste Versailles-Grænse ikke blev flyttet under denne Krig, skyldes saa sandelig ikke Tyskernes Anerkendelse af vor ædelmodige Holdning i 1920. Det maa ses som et Udslag af praktisk Politik. Da Nazisterne regnede med at sejre, vilde de ikke nøjes med

ne Kongeaa-Grænse; de vilde til „Kap Skagen” eller endda til Nordkap. Og hvorfor opirre de germanske Danskere ved en lille Grænseændring, hvis der var Haab om at faa hele Danmark ind i Storgermanien som en „Nordmark”.

Vi maa ikke være saa naive at tro, at Grænsedragningen i 1920 satte Punktum for vor Grænsekamp. Nordslesvigs Genforening med Danmark var en Retfærdighedshandling, baade historisk, juridisk og folkeligt; men det giver os *ingen Garanti for, at vi kan beholde Nordslesvig til evig Tid.* Vi har nu engang den Skæbne at grænse til Tyskland, og derfor maa vi, hvis vi ikke vil gaa til Grunde, sætte alt ind paa at styrke Danskheden baade Nord og Syd for Grænsen. Støtten til det danske Arbejde i Sydslesvig maa ses i dette Perspektiv. Det drejer sig ikke alene om en medmenneskelig Haandsrækning til nødstedte Landsmænd, men om en Indsats til Bevarelse og Styrkelse af folkeligt Liv saa langt mod Syd som muligt paa dansk Folkegrund. Vi behøver altsaa ikke at bilde os ind, at vi begaar en Føjl eller Uret mod os selv, Sønderjyderne eller Tyskland ved at diskutere Mulighederne før en ny Ordning af Sydslesvigs Forhold.

Situationen er i Dag paa mange Punkter en anden end i 1918. Nordslesvig, som vi dengang først skulde til at knytte til Danmark, er nu sikret. Tyskerne har trods alt ikke kunnet true Danskhedens Stilling, som i de forløbne 25 Aar er blevet stærkt forbedret i Byerne og i de vanskelige Egne lige Nord for Grænsen. Særlig glædelig er Udviklingen i Tønder, der viser, hvordan det *kan* gaa, naar tyskindsillede Mellemslesvigere bliver fri for tysk Styre. I 1912, under tysk Regimente, gav Tønder kun 9 pCt. danske Stemmer og endnu ved Afstemningen i 1920 kun 26.5 pCt. (altsaa mindre end Flensborg). I 1939 gav Tønder ca. 65 pCt. danske Stemmer, og den Procent blev holdt i 1943 under den tyske Besættelse. Det viser, at Tønders Befolkning, efter at den først er blevet sig sin Danskhed bevidst, ikke har ladet sig rokke af ydre Begivenheder.

Vi kan være tilfredse med Udviklingen i Nordslesvig, naar vi betænker, hvorledes en svag og eftergivende Politik fra dansk

Side ligefrem har begunstiget Tyskerne. I Dag er det tyske Mindretal rystet i sin Grundvold; det skal nu sættes paa Plads paa en saadan Maade, at det foreløbig ikke i sig selv kan være nogen national Fare. Dette danske *Nordslesvig* vil kunne danne *en god Bro til Sydslesvig*. Ganske vist har Grænsen af 1920 for første Gang skilt Nord- og Sydslesvig fra hinanden, saa at det gamle Fællesskab mellem de to Omraader har været afbrudt i de sidste 25 Aar; men Følelsen af Samhørighed mellem Slesvigere Nord og Syd for Grænsen findes stadig og underbygges af talrige Slægtsforbindelser paa tværs af Grænsen.

Det allervigtigste er maaske, at den gamle Fornemmelse af, at det tyske var det fineste, at tysk Kultur var den danske overlegen, er forsvundet. Tyskland var et Kulturland og bliver det vel igen; men i Dag er der ingen Tvivl om, at *den stærkeste Kultur* baade paa aandelige og praktiske Omraader *kommer til Sønderjylland nordfra*.

Ser man paa Forholdene heroppe, er der endnu et at tage Hensyn til. Før den første Verdenskrig var det temmelig smaat bevendt med Interessen for den folkelige Kamp i Sønderjylland, og den daværende Regering viste ikke større Sympati for Tanken om en Genforening. Selv efter at Nordslesvig var blevet dansk igen, havde Danækerne svært ved at forstaa, at man ikke kan lade Forholdene i et Grænseland gaa sin egen skæve Gang. Men senere viste der sig en stadig mere *udbredt Vilje til aktiv Indsats i Grænsekampen*. Det skyldes vel tildels, at vi nu i en Aarrække har haft det nordslesvigske Spørgsmaal inden for vore Grænser, saa mange flere danske end før har været nødt til at beskæftige sig med sønderjydske Problemer. Det, vi har oplevet under denne Krig, har ogsaa lært os, at det kræver daglig Indsats at hævde sin Danskhed, hvor den trues. Hvis den Lære ikke glemmes, vil vort Folk i Fremtiden kunne gøre en bedre Indsats i Grænsekampen end før.

Det økonomiske kommer ganske vist i anden Række, naar Talen er om Sydslesvig, men bør dog ikke ganske overses. Her tænkes ikke paa det, der siges om, at Danmark kun ved at tage Sydslesvig kan faa Vederlag for Clearinggælden. *Vort Forhold*

til Sydslesvig er ikke et Pengespørgsmaal, — rent bortset fra at der i Sydslesvig kun kunde blive Dækning for en mindre Del af vort Tilgodehavende paa Tyskland. Paa den anden Side maa Danmark naturligvis heller ikke holde sig tilbage fra at gøre en Indsats i Sydslesvig alene af Hensyn til Udgifterne, selv om det kunde forudses, at Sydslesvig vilde blive en Under-skudsforretning. For at afværge Misforstaaelser er det dog nødvendigt at fremhæve, at en Overtagelse af Sydslesvig vilde være en god Handel for Danmark rent økonomisk set. Nordslesvig var i 1920 en vanrøgtet Landsdel, som det har kostet mange Penge at sætte Skik paa; men de Penge er givet godt ud. I 1939 var Nordslesvig stort set naaet op paa Højde med Resten af Landet i materiel Henseende og betyder nu en god Tilvækst til Danmarks Nationalformue og Nationalindtægt. Nogot lignende maatte blive Resultatet af en økonomisk Forbindelse mellem Sydslesvig og Danmark.

Mere Interesse har det at undersøge, hvilken *Betydning* det vilde have for Danmarks *Erhvervsliv* at faa Adgang til denne Landsdel. De forskellige danske Erhverv vil have store Chancer dernede. Vår Handel vil her faa en god Tilvækst til det hjemlige Marked. Skibsfarten kan faa megen Nytte af Flensborg, som lige til 1864 var en af Danmarks førende Søfartsbyer og endnu er Nr. 6 blandt de tyske; og Havnen i Tønning vil kunne aflaste Esbjerg, hvis den sættes ordentlig i Stand. Flensborgs betydelige Industri, først og fremmest Skibsværftet, som næsten lige til Verdenskrigen var under dansk Ledelse, vil give gode Beskæftigelsesmuligheder; i det hele taget vil denne Landsdel med de mange Opgaver kunne bidrage til at afhjælpe den Arbejdsløshed, som maaske kommer. Erhvervsmæssigt er Sydslesvig dog først og fremmest en Landbrugsopgave. Mange Steder ligger store Arealer daarligt udnyttet og venter paa Dræning, Udskiftning og Vejanlæg, saa de kan komme til Nytte. De holstenske og projsiske Godsejere i Angel og Svans kan næppe blive, hvis Sydslesvig knyttes til Danmark. Deres store og frugtbare Gødser vil for mange Aar give Jord nok til Udstykning.

Funktionærer, Beslaglæggelse af danske Skolelokaler og Lærerboliger m. m.

At dette er sket under den engelske Besættelse, kan ikke bebrejdes Englænderne. De maa jo støtte sig til Embedsmændene, og har ingen Pligt til paa Forhaand at kende Sydslesvigs Forhold. Alligevel betød Besættelsen en Lettelse for Sydslesvig. Det nazistiske Parti er forbudt med samt sine Aviser, Skoler o.s.v., og Englænderne har efterhaanden fjernet en Række af de mest danskfjendtlige Embedsmænd i høje Stillinger. Bliver Frigørelsen for det tyske Styre varig, kan efterhaanden alle Sydslesvigere, som føler Tilknytning til det danske, finde Vej ind i de danske Rækker trods al Modstand.

Danskhedens Udvikling maa nu som før bygges paa en solid Basis, saa at Væksten bliver sund og kan taale Modgang og Skuffelser uden at brydes. Derfor er det godt, at de danske Organisationsledere holder paa, at de, som nu søger Tilknytning til dansk Side, ikke straks kan nyde godt af de særlige Fordele, som efter Kapitulationen er kommet Mindretallets „gamle” Medlemmer til gode, først og fremmest Levnedsmiddelpakkerne nordfra. De, som under hele Krigen holdt fast ved det danske, kan med god Samvittighed tage mod Hjælpen fra Danmark; de har hidtil netop som danske maattet taale den ene Tilsidesættelse efter den anden, ogsaa i materiel Henseende. De, som først nu slutter sig til, kan godt mene det ærligt; men for ikke at friste nogen til at kalde sig danske for Vindings Skyld er det rigtigt, at der foreløbig ikke gives dem nogen materiel Hjælp nordfra. Denne Gang skal der ikke kunne skabes Skældsord som „Speckdäne”. Den danske Ledelse i Sydslesvig følger stadig sin gamle Linje, at der *kun* sættes dansk Arbejde i Værk. *hvor Befolkningen selv alvorligt udtrykker Ønsket derom.* Gennem „Flensborg Avis” — som ganske vist er under en meget skrap engelsk Censur — og paa anden Maade kan Sydslesvigerne søge Forbindelse med dansk Kultur; men der drives ikke dansk Agitation. Hvis Sydslesvigerne skal blive danske igen, maa det ske ved egen Besindelse og ikke gennem Propaganda.

Her nordfra kan vi allerede nu hjælpe dernede paa

Maader. Staten kan udvide sin Støtte til Skolearbejdet og ogsaa støtte andre Dele af Arbejdet. Der kan hjælpes med Bøger, Mad o.s.v. Først og fremmest bør vi vise Sympati og Interesse for alt dansk Syd for Grænsen. Foruden de mange nye Lærere og Præster vil der efterhaanden ogsaa blive Brug for dygtige unge paa andre Poster.

Den mest paatrængende Opgave er *at fjerne de store Vanskeligheder, den engelske Besættelse uden Nødvendighed skaber* for vore Landsmænd. Her maa det officielle Danmark træde til. Det er ingen Hemmelighed, at de danske Sydslesvigere i Maaneder efter Kapitulationen med stigende Utaalmodighed og Forundring ventede paa, at der fra dansk Side skulde blive gjort en virkelig Indsats for at skaffe de højere engelske Myndigheder det nødvendige Kendskab til hele Stillingen i Sydslesvig og Forstaaelse af, at der i Sydslesvig findes danske Mennesker og danske Interesser, som gøre det nødvendigt, at Landsdelen behandles efter særlige Regler. Sydslesvigerne stoler nu paa, at den ny Regering vil gøre en Indsats.

Og det er nødvendigt, at der handles hurtigt. Det maa hindres, at *de 400,000 østtyske Flygtninge* og andre fremmede, som i 1945 havnede i Sydslesvig — heraf 55.000 alene i Flensborg — bosætter sig varigt i Landsdelen. Det vilde for Tid og Evighed ødelægge Danskhedens Muligheder for at hævde sig Syd for Grænsen og paa afgørende Maade forrykke Balancen mellem dansk og tysk i Sønderjylland, ja tilmed blive en uhyre farlig Trusel mod vor nuværende Grænse. Det er de præsiske Embedsmænd ganske klar over; de er allerede i Gang med at uddele Masser af Næringsbeviser og offentlige Stillinger i Sydslesvig til Østtyskere. Tilmed vides det, at Antallet af Flygtninge i nær Fremtid vil blive yderligere forøget, hvis det ikke i sidste Øjeblik kan afværges.

Saa er der *Grænsespærringen*. Siden Kapitulationen har *de danske Sydslesvigere været mere isoleret end nogensinde før*. Aldrig i den tyske Tid, end ikke under Krigen, var det saa svært at komme fra Danmark til Sydslesvig eller omvendt som nu. Selv Personer, som har faaet Ansættelse i Mindretallets

Tjeneste, har hidtil i de fleste Tilfælde været afskaaret fra at komme til Sydslesvig. De danske Skolebørn fik først sidst paa Sommeren efter lange Forhandlinger Tilladelse til at komme paa Ferie i Danmark, og de fleste andre danske Sydslesvigere er afskaaret fra at krydse Grænsen. Sønderjyderne forstaaer, at en skarp Kontrol ved Grænsen er nødvendig for at fange Krigsforbrydere; men de synes, at der dog maatte kunne gives Plads for det Samkvem mellem Sydslesvig og Danmark, som er nødvendigt for, at de dernede kan holde Kontakt med dansk Kultur og Samfundsliv.

Det volder ogsaa *Mindretallet* stort Besvær, at det endnu *ikke har faaet nogen officiel Anerkendelse* fra engelsk Side. De danske Sydslesvigere staaer derfor meget svagt, hver Gang der opstaaer Vanskeligheder. De lokale britiske Myndigheder viser i Almindelighed Forstaaelse for Sydslesvigs Danskhed; men de er bundet af snævre Instruksler fra oven. Det danske Kulturarbejde Syd for Grænsen er ved at drukne i formelle Besværligheder.

Disse Forhold er ganske uholdbare, og det er en stor Skam, at de endnu ikke er bragt i Orden. Den danske Befolkning Syd for Grænsen maa en Gang for alle have sin Stilling under Besættelsen fastlagt. Det drejer sig om Tusindvis af Landsmænd, som beder om en Haandsrækning fra Danmark for at kunne leve deres Liv paa Dansk. De fatter ikke, at de netop nu efter Tysklands Nederlag og Danmarks Befrielse skal hindres i næsten enhver Forbindelse med Hjemlandet, akkurat som om de hørte til det slagne Nazifolk. For deres Skyld — og for Nord-slesvigs, der føler sig truet af de store Flygtningemasser Nord for Ejderen —, maa vi lade Englænderne forstaa, at Danmark har saa store Interesser i Sydslesvig, at vi har Krav paa at faa opfyldt berettigede Ønsker vedrørende denne Landsdels Forhold.

X. Fremtiden.

Danmarks Opgave i Sydslesvig er ikke løst med den Hjælp, vi kan yde de danske dernede under den engelske Besættelse. En Dag er Besættelsen forbi, og hvad saa?

Da der er flere *ukendte Faktorer* i det Regnestykke, bør man ikke i Dag prøve at konstruere en bestemt Patentløsning som den eneste saliggørende. Men vi bør ikke staa helt uforberedt. Det vil være rimeligt at overveje, hvilke Forholdsregler der vil kunne være til Gavn for Sydslesvigerne, og om de vil kunne være ogsaa i Danmarks Interesse.

De danske Sydslesvigeres højeste Ønske er, at deres Landsdel maa komme „hjem til Danmark”. Mange af dem har ikke tænkt nærmere over, hvordan det kan gennemføres. Men efter 81 Aars brutal Undertrykkelse, efter at have været gennem 3 tyske Stormagtskrige, der har krævet meget Blod og mange Taarer, kan de ikke bære Tanken om at skulle tilbage under tysk Styre med Udsigten til en endeløs opslidende Kamp mod Magthaverne for at kunne leve som danske paa gammel dansk Jord og med Chansen for atter at skulle ofre de unge Mænds Liv og Førlighed for en fremmed Sag. Nogle Folk Nord for Grænsen foreslaar Sagen klareret ved simpelthen at flytte alle dansksindede Sydslesvigerne til Danmark. Det er nu ikke saa ligetil. Man kan ikke flytte en saadan Befolkning uden at slaas meget i Stykker for de enkelte; Grænseboer hænger ved Hjemstavnen. Og saa vilde det være at skuffe Sydslesvigerne dybt. Efter 1920 blev der ikke talt om, at de alle skulde flytte til Danmark; de blev tværtimod opfordret til at holde ud ved Løftet „I skal ikke blive

glemt!" Og de holdt ud trods Skuffelsen, de hævdede Danskhedens Ret i Sydslesvig under strenge Kaar i Stedet for at stikke Halen mellem Benene og søge blidere Himmelstrøg mod Nord. Nu har de gennemgaaet endnu en Krig og ofret mere Blod for at bevare Retten til Hjemstavnen. Skulde disse Ofre nu lønnes med en mere eller mindre tvungen Flytning bort fra den Jord, de har værnet som Danmarks Forposter — netop i den Stund, da Udsigten til Fremgang er saa god som aldrig før? Det er rigtigt, at Flytning af det danske Mindretal bort fra Sydslesvig vil betyde Afslutningen paa Grænsekampen — men kun Syd for Grænsen. I Stedet for at hele Kulturkampen flyttes ned Syd for Grænsen, som saa mange taler om, vilde Striden mellem dansk og tysk fremtidig alene komme til at foregaa i Nordslesvig — og den bliver haard, hvis Østprøjserne faar Lov at blive i Sydslesvig!

De danske Sydslesvigeres Bøn om Hjælp maa tale til alle danske, men samtidig maa man spørge: „Hvordan hjælper vi disse Landsmænd, dette Mindretal af Sydslesvigs Befolkning, uden at gøre *Flertallet* Uret?" Vi maa følge det gamle Ord, der siger, at man ikke skal gøre mod andre, hvad man ikke ønsker, at de skal gøre mod en selv.

Nogle tænker sig, at den danske Regering ved den kommende Fredsslutning skulde forlange, at der paalægges Tyskland *traktatmæssige Forpligtelser* til at give det danske Mindretal fuld Frihed til at pleje dansk Folkeliv paa enhver Maade og eventuelt Fritagelse for tysk Militærtjeneste; Traktaten skulde saa sikres ved international Kontrol. Men hvad en en saadan Traktat værd om 10 eller 20 Aar. Den *giver ingen Sikkerhed* mod ny tysk Undertrykkelse, naar Forholdene i Verden ændrer sig, og Stormagterne ikke længere er enige om at holde Tyskland nede. Til den Tid vil Sydslesvig igen være udleveret Tyskland paa Naade og Unaade — og i disse Aar har vi set, hvad det vil sige.

Er der da overhovedet nogen Løsning paa dette indviklede Problem, naar der ikke kan sikres Danskheden i Sydslesvig Frihed under tysk Styre? Er der noget Grundlag for at ud-

skille Sydslesvig af Tyskland? Selv om Stormagterne ikke paa egen Haand træffer Beslutning herom, er der endnu en Mulighed at overveje. Det kan *tænkes, at Sydslesvigerne* (altsaa ogsaa de tyskprægede) *tilkendegiver et virkeligt Folkeønske om at komme bort fra Tyskland, fra Projsen og Holsten for at søge Tilknytning til Danmark og Norden. Hertil bør de kunne regne med Danmarks Bistand.* Det vil kun være at hjælpe Befolkningen i en gammel dansk Landsdel til at opnaa den Styreform, som Flertallet ønsker. Mens tilsvarende Ønsker fra Holsten, Rygen eller andre tyske Lande ikke kunde interessere os — de kunde jo overhovedet daarligt tænkes fremsat —, er det noget andet med Sydslesvigerne. Deres Skæbne er os ikke ligegyldig; de er i Familie med os.

Paa den anden Side *kan Danmark ikke tage noget Initiativ* til en Ændring i Sydslesvigs Styreform *imod Landsdelens Vilje.* Saa længe der ikke er kommet en stærk Tilkendegivelse dernedefra om Hjælp til en Nyordning, maa vi indskrænke os til at lette Danskhedens Kaar under det bestaaende Styre og navnlig sikre Sydslesvigerne en saadan Tilstand, at de overhovedet har Mulighed for at tilkendegive deres Ønsker. Dertil hører, at der maa opnaas Tilladelse til at fortsætte Indsamlingen af Adresser paa Kravet om Adskillelse fra Tyskland. Denne Indsamling var godt begyndt, men er standset indtil videre ved et britisk Paabud.

Hvilket Styre der eventuelt skulde afløse det tyske, er det for tidligt at tage Stilling til. De Sydslesvigere, som ønsker en Forandring, vil vist foretrække en saa nær Tilknytning til Danmark som muligt. Men et hvilket som helst ikke-tysk Styre vil være en Fordel sammenlignet med en Tilbagevenden til Projsen.

Saadan ser Sagen ud set fra Sydslesvig. Fra dansk Side maa man ogsaa se paa, *hvad der vil være godt for Danmark nu og i Fremtiden, og her spiller andre Betragtninger ind.* Rent teoretisk er alle enige om, at det vil være en Fordel at kunne lægge Kulturkampen mellem dansk og tysk, som før 1945 foregik omkring Grænsen af 1920 med Tyngdepunkt i Nordslesvig, ned mod Sli og Ejder, og at det vilde være en Lykke, *hvis Danmark*

kunde indlemme et Sydslesvig, der er nogenlunde lige saa dansk i Sind som Nordslesvig i 1920.

Det første ser i Dag ud til at kunne blive Virkelighed. Mens Tyskheden i Nordslesvig skrumper ind, er det danske Skolevæsen Syd for Grænsen vokset med stærke Skridt. Navnlig Fremgangen i Angel, som i det 19. Aarhundrede var Slesvig-Holstenernes Støtte, lover godt. Den Udvikling kan alle danske, baade Staten og private, enes om at støtte mest muligt.

Anderledes er det med Spørgsmaalet om Grænseflytning. Vi maa huske, at Størstedelen af Sydslesvigs Befolkning var med i Slesvig-Holstenismen, — selv om dennes store Tid ligger et Par Generationer tilbage. Vi maa heller ikke glemme, at Sydslesvig i vor Tid har haft nazistisk Stemmeftal, — selv om en Del maaske ikke har ment ret meget med det, og de fleste andre efterhaanden bittert fortrød det. Der er *Grund for Danmark til i første Omgang at vise Tilbageholdenhed* over for Tanken om Sydslesvigs Genforening. Det maa man kunde forstaa og respektere i Sydslesvig. Vi maa her Nord for Grænsen holde os til, hvad vi ved om Danskhedens Styrke i Sydslesvig.

Sagen ligger naturligvis anderledes, hvis en stor Del af Sydslesvigerne, ogsaa uden for Mindretallets Rækker, tilkendegiver Ønsket om Tilknytning til Danmark. Saa maa Sagen tages op til alvorlig Overvejelse. Men saa kommer Spørgsmaalet: „*Hvordan vil disse Mennesker, som nu pludselig stemmer dansk, stille sig om 10 eller 20 Aar, naar vi har Arbejdsløshed og Landbrugskrise?*” Man kunde jo frygte en skønne Dag at se Naturen gaa over Optugtelsen — eller snarere omvendt (Sydslesvigerne er dansk, deres Optugtelse tysk). Med vor liberale Indstilling vilde vi faa svært ved at tumle et Par Hundrede Tusinde tyskindstillede Sydslesvigere; og 6—8 tyske Folketingsmænd (flere kunde der ikke blive Tale om) kunde i visse Situationer blive et ubehageligt Problem.

Det er nu galt at tro, at det Røre, der er i Sydslesvig, kun er bestemt af Konjunkturer og vil slaa om i sin Modsætning, naar Forholdene skifter. Der er vel blandt de „nyomvendte” *adskillige Spekulanter*, som blot vil søge den nærmeste Vej bort fra

det fallerede Tyskland. Dem holder de danske Organisationer tre Skridt fra Livet, og vi maa vogte os for at bygge noget som helst paa dem. Men selve Mindretallet har staaet urokket gennem alle Omskiftelser, og Nyorienteringen i Kredse uden for Mindretallet var som nævnt i Gang allerede før Krigen. Der er altsaa noget at bygge paa; men der maa *gaas frem med Varsomhed*. Vi nordfra maa vise god Vilje til at gøre godt, hvad Danmark i ældre Tid har forbrudt mod Sydslesvigs Befolkning; men det maa være Sydslesvigerne, som kommer til os. Den beklagelige Udtalelse om, at Grænsen ligger fast, har dog givet mange af dem et Skub i den rigtige Retning; de forstaaer, at Sydslesvigs Skæbne afhænger af Sydslesvigerne selv. De maa vise, at de nu vil være danske igen, og hævde dette, hvordan det saa gaar.

Kommer Sydslesvigerne paa den Maade, kan vi ikke sige Nej. Det vilde være at svigte Demokratiet og Selvbestemmelsesretten for at undgaa en svær Opgave. Danmark maa i saa Fald gaa ind for, at Sydslesvig skilles fra Tyskland og foreløbig undergives et saadant Styre, at Befolkningen faar Ro til at besinde sig for sit Forhold til Danmark.

Videre kan vi heller ikke gaa i første Omgang. *At gøre Landsdelen til en dansk Provins med det samme gaar ikke an*, da de fleste Sydslesvigerne i Dag savner Forudsætningerne for at blive danske Borgere, selv om de maatte nære et alvorligt Ønske om det. Hvilket Styre der maatte foretrækkes i „Besindelsestiden“, er i nogen Grad en Skønssag. Et internationalt Styre vilde have visse Fordele, men ogsaa en Del Ulemper, bl. a. at det vilde være meget svært for fremmede at forstaa de udviklede sydslesvigske Problemer, som kan være drøje nok for os selv. Mere praktisk vilde det maaske være med en løsere Tilknnytning til Danmark med Særstyre for Sydslesvig i alle særlige Anliggender under Kontrol maaske af De forenede Nationers Organisation. Dette *Særstyre* kan man kalde, hvad man vil.

En *bindende Tilkendegivelse om Tilhørsforhold til Danmark eller Tyskland* vil i hvert Fald *ikke* være paa sin Plads netop

nu. Paa den ene Side har de Sydslesvigere, som ønsker at lære Danmark, deres Forfædres Land, nærmere at kende, endnu ikke haft megen Lejlighed til det; hos dem vil Ønsket om en Indlemmelse i Danmark derfor i Dag endnu hvile paa et svagt Grundlag. Til Gengæld vilde sikkert mange stemme dansk i Panik over Tysklands Nederlag uden at mene noget videre med det. Efter nogle Aars Særstyre, der giver Mulighed for Forbindelse nordpaa, samtidig med at Chocket efter Sammenbruddet kan lægge sig, vil der være mere Mening i en Afstemning, — hvis en saadan overhovedet behøves.

Skulde *Udviklingen i en Aarrække* saa gennem f. Eks. en Afstemning vise, at Sydslesvig alligevel er og ønsker at blive tysk, vil vist alle danske se roligt paa, at Landet gaar tilbage til Tyskland og skrinlægge enhver Tanke om Sydslesvigs Genforening med Danmark. Men viser Prøvetiden stærk Fremgang for dansk Sindelag Syd for Grænsen af 1920, kan denne ikke længere ligge fast. Saa maa Danmark med Glæde tage mod Sydslesvig og gøre alt for at udlette Sporene af Aarhundreders dansk Misregimente og tysk Undertrykkelse.

Genopbygningen af Danskheden i Sydslesvig sker ikke fra i Dag til i Morgen; men skal Opgaven løses, maa vi begynde med det samme. Derfor maa vi *nu afgøre, om vi vil tage fat paa* Arbejdet eller ej. Det vil være en værdig Opgave for det genrejste Danmark i Fred og Frihed at genvinde det, som Holsten og Prøjsen fratog os ved Vold og Krig. Vi har der en Mulighed for at hjælpe en beslægtet Befolkning bort fra præjsisk-tysk Mentalitet tilbage til sandt nordisk Demokrati og derved udføre vor Del af det svære Arbejde med at gøre Stortysklands Befolkning til ordentlige europæiske Borgere.

Hvad vi end mener om disse Ting, har enhver Dansker Pligt til at sætte sig godt ind i Forholdene i Sydslesvig, før han tager endeligt Standpunkt til Spørgsmaalet om Sydslesvigs Fremtid. Det skylder vi de danske Sydslesvigere, de mest udholdende og trofaste Landsmænd vi har.

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Indledning	7— 8
Landsdelen og dens ældre Historie	9—11
1864—1920	12—13
Sydslesvigs Danskhed organiseres	14—17
Stillingen ved Krigens Slutning	18—23
Fremgang paany	24—26
Forholdene i Danmark i 1918 og nu med Henblik paa Sydslesvig	27—31
Sagens Parter	32—35
Vor Opgave i Sydslesvig	36—39
Fremtiden	40—45

Saglig Oplysning om Sydslesvig!

Heimdalskrifterne er en Serie Skrifter udgivet af Studenterforeningen Heimdal, der i kort og klar Form giver Dem den nødvendige Viden om det sydslesvigske Spørgsmål. Det er et Emne, der i stigende Grad drøftes udover Landet, og som enhver Borger måske en Dag må tage personlig Stilling til. Retten til at være medbestemmende om vor Grænsepolitik må også medføre en Pligt til at skaffe sig det Kendskab til Forholdene, som mange endnu savner.

1. **Universitetsmanuduktør, cand. polit. H. Engberg-Pedersen: SYDSLESVIGS NÆRINGS LIV I 100 ÅR.** (Hagerup).
2. **Overassistent Johan Ernst Christiansen** (Søn af Ernst Christiansen, Flensborg Avis' Redaktør i 44 År): **SYDSLESVIG 1920—45.** (Hagerup).
3. **Rektor Karl N. Bock, Nakskov: SPROGFORHOLDENE SYD FOR STATSGRÆNSEN.** (Hagerup).
4. **Cand. mag. Knud Fanø: GRÆNSESPØRGSMÅLET 1918—20.** (Hagerup).
5. **Forfatteren cand. mag. Jørgen Hatting: SØNDERJYLLAND GENNEM 1000 ÅR.** (Hagerup).
6. **Redaktør Kaj Edvard Larsen, Sønderborg: NORDSLESVIG 1920—45.** (Folkung-Forlaget, Gråsten).
7. **Redaktør, cand. jur. O. M. OLESEN: SYDSLESVIG I DAG OG I MORGEN.** (Hagerup).

Særlig opsigtsvækkende er det, at der udsendes en helt ny, forkortet og ajourført Udgave af **Cl. Eskildsens** berømte Bog: **DANSK GRÆNSELÆRE.** (Reitzel).

Skrifterne kan købes hos alle Boghandlere.